

**INTERAKTIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ORQALI NUTQ
MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH****Komilova Zulxumor***Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi*Xumor851@mail.ru**Iroda Mahmudjonova****MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 18.11.2025**Revised: 19.11.2025**Accepted: 20.11.2025***KALIT SO'ZLAR:***nutq madaniyati,
interaktiv ta'lim,
muloqot, debat, rol
o'ynash, raqamli
texnologiyalar,
kommunikativ
kompetensiya.**Ushbu maqolada interaktiv ta'lim texnologiyalarining o'quvchilar nutq madaniyatini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Interaktiv metodlarning turlari, ularning nutqiy kompetensiyani shakllantirishdagi mexanizmlari, amaliy tatbiqi va kutiladigan natijalar keng yoritiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning nutq madaniyatiga ta'siri ilmiy asosda bayon etiladi.***Kirish**

Nutq madaniyatini rivojlantirish bugungi ta'limning eng muhim vazifalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. O'quvchilarning nutqiy savodxonligi, mulohaza yuritish qobiliyati, muloqot madaniyati va fikrni to'g'ri ifodalash ko'nikmalari jamiyatning intellektual salohiyatini belgilovchi ustuvor omillardandir. Zamonaviy ta'lim tizimida interaktiv texnologiyalardan foydalanish ushbu jarayonni samarali tashkil qilishga keng imkoniyat yaratadi. Interaktiv metodlar o'quvchini jarayon markaziga olib chiqib, uning fikrlash, tahlil qilish, munozara yuritish va nutq madaniyatini amaliy ravishda rivojlantiradi.

Asosiy qism

Interaktiv ta'lim o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, faol muloqot va izlanishga asoslangan pedagogik jarayon bo'lib, o'quvchini bilish faoliyatiga faol jalb etishni ko'zda tutadi. Interaktiv metodlar an'anaviy yondashuvdan farq qiladi: bunda bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchi izlanish, muloqot va tahlil orqali uni o'zi kashf etadi. Bu jarayon nutq faolligini kuchaytiradi, muloqot maydonini kengaytiradi va nutq madaniyatini boyitadi.

- Nutq madaniyatining mazmuni va tarkibiy qismlari

Nutq madaniyati quyidagi tarkibiy elementlardan iborat:

- ravonlik va aniqlik,
- mantiqiylik,
- lug'at boyligi,
- grammatik to'g'rilik,
- muloqot odobi,
- intonatsiya va ohangning tabiiyligi,
- fikrni aniq ifodalash qobiliyati.

Interaktiv texnologiyalar ushbu komponentlarning barchasini amaliy mashqlar orqali takomillashtiradi.

Raqamli vositalar yordamida nutq madaniyatini rivojlantirish

- Duolingo – audio va talaffuzni rivojlantiradi
- Padlet – fikr almashish uchun onlayn doska
- Kahoot – nutqiy testlar
- Zoom debatlari – virtual munozaralar
- Google Docs – yozma nutqni jamoaviy tahrirlash
- Interaktiv metodlarning nutq madaniyatini rivojlantirishdagi o'rni

Interaktiv metodlar o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi, ularni mustaqil fikr bildirishga, o'z nuqtayi nazarini asoslashga, muloqot qilishga undaydi. Har bir metod o'ziga xos tarzda nutq madaniyatiga ta'sir ko'rsatadi:

- muloqotga yo'naltiradi,
- fikrni tartibli bayon qilishga yordam beradi,
- ijodiy ifodani rivojlantiradi,
- munozara yuritish madaniyatini shakllantiradi.

Interaktiv metodlarni qo'llash jarayonida o'quvchilarning psixologik faolligi, emotsional

holati va motivatsiyasi kuchayadi. Ta'lim psixologiyasi nuqtayi nazaridan, o'quvchi o'zi ishtirok etgan bilimni uzoq muddat eslab qoladi. Interaktiv metodlarda:

- tafakkur faol bo'ladi,
- eslab qolish samaradorligi 60–80 % gacha oshadi,
- o'quvchi o'z fikrini erkin aytishga intiladi,
- o'ziga ishonch kuchayadi,
- jamoada ishlash kompetensiyalari rivojlanadi.

Interaktiv faoliyat o'quvchini real rivojlanish darajasidan yuqoriroq bosqichga ko'taradi. Bu nutq madaniyatining shakllanishida muhim o'ringa ega.

Nutq madaniyati faqat grammatik to'g'ri gapirish emas, balki muloqot madaniyatiga ega bo'lishni ham talab qiladi. Muloqot kompetensiyasi quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

1. Kommunikativ niyatni to'g'ri belgilash
2. Axborotni aniq, ravon, mantiqli yetkazish
3. Auditoriyaga mos ohangni tanlash
4. Tinglay olish madaniyati
5. E'tiborli savollar berish

“Aqliy hujum”

Bu metod o'quvchilarning tezkor fikrlashini, erkin nutqini va mantiqiy bog'liqlikni rivojlantiradi. Bir mavzu doirasida ko'plab takliflar bildirilishi lug'at boyligini oshiradi.

“Debat” va “Munozara”

Bu metodlar nutq madaniyatining quyidagi jihatlarini rivojlantiradi:

- dalillash,
- xulosalash,
- mantiqiy nutq,
- tinglay olish madaniyati.

O'quvchilar qarama-qarshi fikrlarni tahlil qiladi, o'z pozitsiyasini asoslaydi va nutq madaniyatining ijtimoiy-psixologik jihatlarini o'zlashtiradi.

“Rol o'ynash” (role-play)

Sahnalashtirish jarayonida o'quvchilar:

- og'zaki nutq ravonligini,
- intonatsiya va ohangni,
- his-tuyg'uni nutq orqali ifodalashni,

•nutq odobini rivojlantirishadi.

“Klaster”, “Insert”, “Konseptual jadval”

Yozma nutqning mantiqiy tizimini yaratishga xizmat qiladi. Fikrlarni tartiblashtirish, muhim va ikkilamchi ma’lumotlarni ajratish, izchillikni saqlash orqali yozma nutq madaniyati shakllanadi.

Raqamli texnologiyalarga asoslangan interaktiv metodlar

- Onlayn munozaralar
- Virtual muloqot
- Multimedia taqdimotlar
- Audiomatnlar bilan ishlash
- Elektron testlar

Bu vositalar o‘quvchilarni zamonaviy raqamli kommunikatsiya muhiti orqali nutqiy faoliyatga jalb etadi.

Interaktiv texnologiyalarning samaradorligini ta’minlovchi shartlar:

Interaktiv metodlarning samarali bo‘lishi uchun:

1. O‘quvchilarning to‘laqonli ishtiroki ta’minlanishi.
2. Muloqot uchun qulay psixologik muhit yaratilishi.
3. Metodlar mavzuga mos tanlanishi.
4. O‘qituvchi boshqaruvchi emas, yo‘naltiruvchi bo‘lishi.
5. Baholash jarayoni rag‘batlantiruvchi xarakter kasb etishi.

Bu omillar nutq madaniyati shakllanishi uchun zarur bo‘lgan faol o‘quv muhitini yaratadi.

Xulosa

Interaktiv ta’lim texnologiyalaridan foydalanish nutq madaniyatini rivojlantirishda o‘ta samarali pedagogik vositadir. Ular o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, fikrni mantiqli bayon etish, dalillash, tinglash madaniyati, muloqot odobi kabi ko‘nikmalarni mustahkamlaydi. Interaktiv darslar o‘quvchining shaxsiy fikrini erkin va madaniyatli tarzda ifodalashiga, kommunikativ kompetensiyaning yuksalishiga xizmat qiladi. Shu bois interaktiv texnologiyalarni ta’lim jarayoniga bosqichma-bosqich, tizimli va ijodkorlik bilan joriy etish bugungi pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yoʻldoshev Q., Hasanboeva O. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent, 2018.
2. Jabborov A. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. Toshkent, 2020.
3. Ziyomuhamedov B., Abduqodirov A. Innovatsion taʼlim texnologiyalari. Toshkent, 2025.
4. Xalqaro pedagogik manbalar: UNESCO taʼlim boʻyicha hisobotlari, 2021–2023.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Taʼlim toʻgʻrisidagi qonuni, 2025
7. Sharipov, S., & Toʻrayev, J. “Mobil taʼlimning didaktik imkoniyatlari.” Pedagogik innovatsiyalar jurnali, №1, 2022, 67–73-betlar.2020.
8. Davlatov, R. “Sunʼiy intellekt asosida til oʻrgatishning afzalliklari.” Axborot texnologiyalari jurnali, №4, 2023, 55–60-betlar.
9. Oʻzbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. Raqamli taʼlim konsepsiyasi. Toshkent, 2022.
10. Baxodirova, Z. “Til oʻrgatishda multimedia vositalaridan foydalanish tajribasi.” Filologiya masalalari, №6, 2021, 40–47-betlar.
11. Tojiboyev, I., & Karimova, N. (2022). Raqamli taʼlim muhitida boʻlajak oʻqituvchilarni tayyorlashning metodik asoslari. *Taʼlim va innovatsion tadqiqotlar jurnali*, 4(3), 87–95.
12. Qodirova, M. (2021). Oʻzbekistonda raqamli taʼlimni joriy etishning tashkiliy-pedagogik asoslari. *Pedagogika va psixologiya jurnali*, 2(1), 56–63.
13. Tojiboev I.T., Komilova Z.X. (2023). Some approaches to teaching programming languages in professional educational institutions. *Education and science in the XXI century*. 2 (38).
14. Tojiboev I.T., Komilova Z.X. (2023) The role of information technologies in teaching technical sciences in professional educational institutions. *Scientific and practical journal “Technique”*. Issue No.1.
15. Komilova, Z. Kh. (2023). The role and importance of information technology science in today's society. *Education and innovative research*. Bukhara State University, 2(2), 234-237.
16. Komilova Z.Kh, Nazirjonova. F.S The role of new information technologies in education. *Экономика и социум*. 2021, № 4-1 (83), -С.167-170.

17. Z. X. Komilova. Axborot texnologiyalari fanining hozirgi jamiyatdagi oʻrni va ahamiyati //Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. Buxoro davlat universiteti. – 2023. – T. 2. – №. 2. – C. 234-237.

